

ANK TILL NORRMALMS STADSDELSFÖRVALTNING
2018 -05- 2 3
2018/300-1.5.1.
Dnr

Till berörd remissinstans

Remiss av Snabbare lagföring (Ds 2018:9)

Ni ombeds att yttra er över bifogad remiss senast 2018-08-24. Kontakta ansvarig handläggare om ni inte kan svara inom utsatt tid.

Stadsledningskontoret för yttrande senast .

Ansvarig handläggare är Sarah Heidenborg. Telefonnummer: 0850829236.

Instruktioner för remissvar

Remissinstanser inom eDok (Stockholms stads ärendehanteringssystem)

- Använd funktionen Svara på remiss för expediering till kommunstyrelsens registratur (KF/KS kansli).
- Använd korrespondensverktyget för att skicka de expedierade handlingarna i Word-format till RI-remissvar.SLK@stockholm.se.
- Ange diarienummer KS 2018/827 i ämnesraden.
- Bilägg inte remissen.

Övriga remissinstanser

- Skicka remissvaret i PDF-format till kommunstyrelsen@stockholm.se
- Skicka remissvaret i Word-format till RI-remissvar.SLK@stockholm.se
- Ange diarienummer KS 2018/827 i ämnesraden.
- Bilägg inte remissen.

Remissinstanser

- Stadsledningskontoret
- Norrmalms stadsdelsnämnd
- Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd
- Skarpnäcks stadsdelsnämnd
- Socialnämnden
- Överförmyndarnämnden

Kommunstyrelsen
Rotel I

Ragnar Östbergs plan 1
Stadshuset
105 35 Stockholm
Telefon
Växel 08-508 290 00
Fax
kommunstyrelsen@stockholm.se
stockholm.se

Bilagor

1. Snabbare lagföring (Ds 2018:9)
2. Följebrev Snabbare lagföring (Ds 2018:9), KS 2018/827

Med vänlig hälsning,

Sarah Heidenborg
Rotel I

2018-05-16
Ju2018/02403/DOM

Justitiedepartementet

Enheten för processrätt och domstolsfrågor
Jonas Öhlund

STOCKHOLMS STAD Kommunstyrelsen Registraturet	
Ink.	2018 -05- 21
Dnr:	KS 2018/827
Fäll:	Part I

Snabbare lagföring (Ds 2018:9)

Remissinstanser

1. Riksdagens ombudsmän
2. Riksrevisionen
3. Svea hovrätt
4. Hovrätten för Västra Sverige
5. Hovrätten för Nedre Norrland
6. Attunda tingsrätt
7. Norrtälje tingsrätt
8. Solna tingsrätt
9. Stockholms tingsrätt
10. Södertörns tingsrätt
11. Eskilstuna tingsrätt
12. Växjö tingsrätt
13. Helsingborgs tingsrätt
14. Göteborgs tingsrätt
15. Gävle tingsrätt
16. Östersunds tingsrätt
17. Umeå tingsrätt
18. Haparanda tingsrätt
19. Justitiekanslern

20. Domstolsverket
21. Åklagarmyndigheten
22. Polismyndigheten
23. Kriminalvården
24. Brottsförebyggande rådet
25. Brottsoffermyndigheten
26. Rättsmedicinalverket
27. Datainspektionen
28. Barnombudsmannen
29. Socialstyrelsen
30. Uppsala universitet (Juridiska fakultetsnämnden)
31. Arbetsgivarverket
32. Danderyds kommun
33. Ekerö kommun
34. Järfälla kommun
35. Norrtälje kommun
36. Sigtuna kommun
37. Sollentuna kommun
38. Solna kommun
39. Stockholms kommun
40. Sundbybergs kommun
41. Täby kommun
42. Upplands-Bro kommun
43. Upplands Väsby kommun
44. Vallentuna kommun
45. Vaxholms kommun
46. Österåkers kommun
47. Sveriges Kommuner och Landsting

49. Sveriges Domareförbund
50. Landsorganisationen i Sverige (LO)
51. Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO)
52. Tjänstemännens centralorganisation (TCO)
53. Brottsofferjouren Sverige
54. Riksförbundet Kriminellas revansch i samhället
55. Rädda barnen
56. Svensk Försäkring

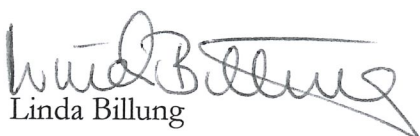
Remissvaren ska ha kommit in till Justitiedepartementet senast den **14 september 2018**. Svaren bör lämnas både på papper och per **e-post i Word-format** (ju.remissvar@regeringskansliet.se med kopia till ju.dom@regeringskansliet.se). Ange diarienummer Ju2018/02403/DOM och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i promemorian.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria Svara på remiss – hur och varför (SB PM 2003:2). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Linda Billung
Kansliråd

Kopia till
Norstedts Juridik, 106 47 Stockholm

Snabbare lagföring

Ds 2018:9

Regeringskansliet
Justitiedepartementet

SOU och Ds kan köpas från Norstedts Juridiks kundservice.
Beställningsadress: Norstedts Juridik, Kundservice, 106 47 Stockholm
Ordertelefon: 08-598 191 90
E-post: kundservice@nj.se
Webbadress: www.nj.se/offentligapublikationer

För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Norstedts Juridik AB
på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Svara på remiss – hur och varför

Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02).

En kort handledning för dem som ska svara på remiss.

Häftet är gratis och kan laddas ner som pdf från eller beställas på regeringen.se/remisser

Omslag: Regeringskansliets standard

Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2018

ISBN 978-91-38-24786-0

ISSN 0284-6012

Förord

Chefen för Justitiedepartementet beslutade den 17 januari 2017 om ett uppdrag till dåvarande lagmannen, numera f.d. lagmannen, Stefan Strömberg att utreda och föreslå åtgärder som med bibehållen rättssäkerhet och kvalitet leder till en snabbare lagföring av brott (Ju 2017:A). Ett delbetänkande redovisades i augusti 2017 (Ds 2017:36).

Härmed överlämnas departementspromemorian *Snabbare lagföring* (Ds 2018:9). Uppdraget är därmed slutfört.

Stockholm i april 2018

Stefan Strömberg

/Cecilia Hager
Michael Mackiewicz

Innehåll

Förord.....	1
Förkortningar.....	9
Sammanfattning	11
1 Författningsförslag.....	21
1.1 Förslag till lag om ändring av rättegångsbalken;.....	21
1.2 Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (2018:000) om försök med tillgänglighetsdelgivning i brottmål;	26
1.3 Förslag till förordning om ändring i förundersökningskungörelsen (1947:948);	27
1.4 Förslag till förordning om dels fortsatt giltighet av förordningen (2017:1028) om en försöksverksamhet med snabbare handläggning av brott, dels ändring i samma förordning;	29
2 Uppdraget	31
2.1 Hur utredningsarbetet bedrivits	31
2.2 Vad innefattar uppdraget?	32
2.3 En delredovisning med förslag om ett försöksprojekt	33
2.4 Förslagen i den här utredningen	33
3 Jourdomstolar	35
3.1 Inledning.....	35

3.2	Tidigare utredningar.....	35
3.2.1	Lag om tvångsuppfostran åt unga förbrytare (SOU 1922:46).....	36
3.2.2	Processlagsberedningens förslag till införande av nya rättegångsbalken m.m. (SOU 1944:10)	36
3.2.3	Förundersökning – Trafikmålskommittén (SOU 1967:59).....	37
3.2.4	Rättegångsutredningens översyn av rättegångsbalken (SOU 1982:26).....	38
3.2.5	Ett reformerat åklagarväsende (SOU 1992:61).....	40
3.2.6	Reaktion mot ungdomsbrott (SOU 1993:35).....	41
3.2.7	Snabbare lagföring 4 – Ett snabbförfarande för brottmål (SOU 2002:45)	43
3.3	Internationell utblick	44
3.3.1	Inledning.....	44
3.3.2	Norge (pågående projekt med snabbspår i brottmål).....	45
3.3.3	Danmark (modern delgivning och unga lagöverträdare)	53
3.3.4	England och Wales (snabb prövning i domstol m.m.).....	56
3.3.5	Andra länder.....	60
3.3.6	Överväganden kring andra länders rättssystem	67
3.4	En ordning med jourdomstolar utanför den ordinarie verksamheten	68
3.4.1	Inledning.....	68
3.4.2	Fördelar med en jourdomstolslösning.....	69
3.4.3	Nackdelar med en jourdomstolslösning.....	71
3.4.4	Brottsutredningen – en förutsättning för lagföring.....	72
3.4.5	Processrättsliga principer och grundläggande rättigheter	73
3.4.6	Fördröjande moment i lagföringsprocessen.....	78
3.4.7	Utgångspunkter för tingsrätternas tillgänglighet.....	80
3.4.8	En ordning med dygnet runt-öppna jourdomstolar – en förutsättning för omedelbar lagföring	81

3.5	Jourdomstolar med utökade öppettider – ökad tillgänglighet.....	90
3.6	Slutsatser om jourdomstolar i brottmål	97
4	Snabbförfarande i brottmål för vuxna lagöverträdare.....	99
4.1	Inledning.....	99
4.2	Sättet att uppnå en snabbare lagföring.....	101
4.3	Det pågående försöksprojektet med ett snabbförfarande i brottmål.....	103
4.3.1	Inledning	103
4.3.2	Delredovisning om ett försöksprojekt med ett snabbförfarande i brottmål (Ds 2017:36)	104
4.3.3	Komponenter i snabbförfarandet (steg 1–2)	107
4.3.4	Genomförande av försöksprojektet	110
4.4	En utvidgning av försöksverksamheten för vuxna lagöverträdare	111
4.4.1	Försöksprojektet utvidgas till polisområde Stockholm Nord under år 2019 (steg 3)	111
4.4.2	Utbyggnad av försöksverksamheten efter år 2019 (steg 4–5)	112
4.4.3	Förlängd giltighetstid för lagen om försök med tillgänglighetsdelgivning i brottmål och förordningen om en försöksverksamhet med snabbare handläggning av brott	118
5	Snabbare lagföring för unga lagöverträdare.....	121
5.1	Inledning.....	121
5.2	Gällande rätt	121
5.2.1	Unga lagöverträdare i straffprocesssystemet	121
5.2.2	Skyndsamhetskrav i ungdomsärenden	123
5.2.3	Förundersökningen	124
5.2.4	Rätt till offentlig försvarare	132
5.2.5	Ett snabbt avgörande.....	135
5.2.6	Socialnämndens roll.....	135

5.2.7	Frihetsberövande och behandling av frihetsberövade unga.....	136
5.2.8	Straffprocess och kriminalvård för unga.....	139
5.2.9	Slutsatser.....	140
5.3	Ett snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare	140
5.3.1	Behovet av en snabbare lagföring.....	140
5.3.2	Snabbare lagföring uppnås med rätt metoder.....	141
5.3.3	Lagföring utan medverkan av domstol är vanligt förekommande	142
5.3.4	Handläggningstiderna i dag.....	144
5.3.5	Tidsfristerna fungerar inte som det är tänkt	147
5.3.6	Behov av tidig samverkan mellan polis och socialtjänst	149
5.3.7	Behov av omedelbara utredningsåtgärder och aktiv ledning av förundersökningen.....	151
5.3.8	Modell för ett snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare.....	153
5.3.9	Snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare som en del av den pågående försöksverksamheten	163
6	Häktning och snabbare lagföring för frihetsberövade vid mindre allvarlig brottslighet	169
6.1	Behov av åtgärder för att uppnå en snabbare lagföring för personer som återkommande återfaller i enklare brott.....	169
6.2	Häktning på grund av risk för återfall vid mindre allvarlig brottslighet.....	171
6.2.1	Behovet av en ny häktningsbestämmelse	171
6.2.2	Gällande rätt	173
6.2.3	Tidigare regleringar	176
6.2.4	Närmare om den föreslagna bestämmelsens utformning.....	177
6.2.5	Risk att den misstänkte fortsätter sin brottsliga verksamhet.....	177
6.2.6	Det kan inte antas att den misstänkte endast kommer att dömas till böter.....	178

6.2.7	Krav på proportionalitet.....	178
6.3	Förstärkt och tydligare skyndsamhetskrav vid frihetsberövande för mindre allvarlig brottslighet.....	179
6.3.1	Begränsning av tiden för väckande av åtal och förlängning av åtalsfristen.....	181
6.3.2	Strängare skyndsamhetskrav för att hålla huvudförhandling	182
6.4	Modell för snabbare lagföring för frihetsberövade vid mindre allvarlig brottslighet	183
6.5	Kombinerad häktnings- och huvudförhandling.....	185
7	Slutunderrättelse vid enklare förundersökningar	189
7.1	Förenklade bestämmelser om slutunderrättelse vid enklare förundersökningar	189
7.1.1	Behovet av enklare bestämmelser om slutunderrättelse	189
7.1.2	Närmare om den föreslagna bestämmelsen	200
7.2	Underrättelse av slutförd förundersökning ska i högre utsträckning kunna ske utan krav på delgivning.....	207
7.2.1	Bakgrund	208
7.2.2	Tröskeln för när slutunderrättelse måste delges bör höjas	211
7.2.3	Slutunderrättelse ska också kunna ske elektroniskt	213
7.3	Förhållandet mellan förslagen.....	214
8	Reformbehov	217
8.1	Inledning.....	217
8.2	Delgivning	218
8.2.1	Utveckling av förenklad delgivning.....	218
8.2.2	Utveckling av tillgänglighetsdelgivning	221
8.2.3	Nya digitala delgivningssätt	223
8.3	Straffföreläggande, hanteringen av erkända brott av mindre allvarligt slag och bötespåföljder	225

8.4	Snabbare lagföring för brottsaktiva personer	231
8.5	Polisens möjlighet att genomföra en snabb och effektiv brottsutredning.....	234
8.6	Den misstänktes rätt till offentlig försvarare och möjlighet att få en rättvis rättegång.....	237
8.6.1	Inledning.....	237
8.6.2	Prövning av den misstänktes rätt till offentlig försvarare	237
8.6.3	Val av försvarare	240
9	Konsekvenser och ikraftträdande	243
9.1	Inledning	243
9.2	Snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare	243
9.3	Ett fortsatt snabbförfarande i brottmål för vuxna lagöverträdare.....	247
9.4	Ändrade häktningsbestämmelser.....	249
9.5	Slutunderrättelse vid enklare förundersökning	263
9.6	Övriga konsekvenser.....	269
9.7	Ikraftträdande av förslagen	270
10	Författningskommentar	273
	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken;	273
	Bilaga 1 – Uppdraget.....	281
	Bilaga 2 – Sammanfattning av delbetänkandet.....	289
	Bilaga 3 – Referensgrupperna.....	297

Förkortningar

Brå	Brottsförebyggande rådet
Brå-Lean	Ett tidigare försöksprojekt för ökad uppkläring av mängdbrott (Brottsförebyggandet rådets rapport 2015:9)
Ds	Promemoria i departementsserien
EKMR	Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen)
FAP	Föreskrifter och allmänna råd för polisväsendet
FuK	Förundersökningskungörelsen (1947:948)
JO	Riksdagens ombudsmän (Justitieombudsmannen) eller Justitieombudsmannens ämbetsberättelse
Kap.	Kapitel
LPO	Lokalpolisområde
LUL	Lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare
LVU	Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
NJA	Nytt juridiskt arkiv

NOA	Nationella operativa avdelningen (Polismyndigheten)
NFC	Nationellt forensiskt centrum (Polismyndigheten)
OSL	Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)
PO	Polisområde
Prop.	Proposition från regeringen
RB	Rättegångsbalken (1942:740)
RIF	Rättsväsendets informationsförsörjning
RF	Regeringsformen (1974:152)
RMV	Rättsmedicinalverket
SOU	Statens offentliga utredningar
ÅFS	Åklagarmyndighetens författningssamling

Sammanfattning

Uppdraget

Uppdraget är att utreda och föreslå åtgärder som med bibehållen rättssäkerhet och kvalitet leder till en snabbare lagföring av brott. I arbetet ska särskilt fokus ligga på unga som begår brott och personer som återkommande begår nya brott. I uppdraget ingår bl.a. att

- överväga om åtgärder hos eller mellan polis, åklagare och domstol kan leda till en snabbare lagföring inom ramen för det befintliga brottmålsförfarandet,
- överväga förändringar i de regelverk som styr polisens, åklagarnas och domstolarnas verksamheter, exempelvis genom införandet av särskilda snabbförfaranden för brottsutredning och prövning i domstol, och
- föreslå hur en ordning med jourdomstolar kan utformas och överväga om en sådan bör inrättas.

En utgångspunkt för arbetet ska vara att det är fråga om brott som i det enskilda fallet kan utredas relativt enkelt, exempelvis där någon grips på bar gärning och utredningen kan slutföras direkt på brottsplatsen eller annars inom förhållandevis kort tid. Uppdraget är emellertid inte begränsat till vissa brottstyper. Inriktningen bör vara att brottet ska kunna prövas i tingsrätt så snart som möjligt efter polisens ingripande, från samma dag som ingripandet upp till ungefär två veckor från det.

I uppdraget har också ingått att identifiera åtgärder för en snabbare lagföring som kan genomföras omedelbart. Dessa åtgärder och förslag till genomförande har presenterats i en delredovisning, *En snabbare lagföring – försöksprojekt med ett snabbförfarande i brottmål* (Ds 2017:36), i augusti 2017.

Jourdomstolar

Hur snabb en lagföringsprocess kan vara är beroende av hur snabbt brottsutredningen kan slutföras, vilket i sin tur ofta är beroende av brottets allvar och karaktär, och av att åklagare och domstolar har möjlighet och kapacitet att medverka till en snabb lagföring. Samtidigt ska lagföringsprocessen utformas med beaktande av bibehållen rättssäkerhet.

Utredningen har kommit fram till att en ordning med dygnet runt-öppna jourdomstolar visserligen skulle skapa praktiska förutsättningar för en omedelbar eller i det närmaste omedelbar lagföring men att antalet mål som skulle kunna avgöras omedelbart är begränsat. Det finns flera skäl till att målunderlaget skulle bli begränsat. Även för enkla brott behöver åtgärder såsom förhör och analyser vidtas för att brottsutredningen ska kunna slutföras, vilket tar viss tid i anspråk. Den misstänkte har vidare grundläggande rättigheter till skäligt rådrum och att förbereda sitt försvar. En omedelbar eller i det närmaste omedelbar lagföring skulle bl.a. av dessa skäl vara möjlig endast i enkla mål som kan slutföras direkt på brottsplatsen och där den misstänkte avstått från rätten till skäligt rådrum och att förbereda sitt försvar. Med beaktande av de stora kostnader och praktiska svårigheter som en lösning med dygnet runt-öppna jourdomstolar skulle innebära och den begränsade nytta en sådan verksamhet skulle uppnå, bör en sådan lösning inte väljas.

En ordning med kvälls- och helgöppna jourdomstolar innebär inte att en omedelbar lagföring blir möjlig annat än i enstaka fall. Däremot skapas med en sådan lösning utrymme för att hålla fler brottmålsförhandlingar, vilket ökar domstolarnas kapacitet och tillgänglighet. Effekten blir dock begränsad samtidigt som lösningen är kostsam.

Syftet med jourdomstolar, dvs. att uppnå en snabbare lagföring, kan uppnås på andra mer verksamhets- och kostnadseffektiva sätt, t.ex. genom de snabbförfaranden som föreslås i denna promemoria.

Internationell jämförelse

I uppdraget ingår att analysera och redovisa i vad mån eventuella lösningar som möjliggör en särskilt snabb lagföring i andra länder kan tjäna som förebild för svenska förhållanden. Ett tiotal länder har

studerats. Däribland har rättssystemet i Norge, Danmark och England och Wales undersökts närmare.

Det förekommer stora variationer mellan de undersökta länderna, när det gäller såväl regelverk som resursanvändning, i försök att uppnå en snabbare lagföring. Rena jourdomstolslösningar används inte i någon egentlig utsträckning. Däremot förekommer det olika typer av snabbförfaranden i de aktuella länderna. En för länderna gemensam förutsättning för att åstadkomma en snabbare lagföring är att brottsutredningen slutförs omedelbart eller i nära anslutning till brottet. Faktorer som i hög grad möjliggör en snabb lagföring är att den misstänkte erkänner brottet och går med på en omedelbar prövning eller att denne frihetsberövas i avvaktan på lagföring.

Förslaget om en försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål för vuxna lagöverträdare

I augusti 2017 delredovisades promemorian *En snabbare lagföring – försöksprojekt med ett snabbförfarande i brottmål* (Ds 2017:36). Däri föreslogs att ett snabbförfarande skulle införas på försök i norra Stockholm. Försöksverksamheten inleddes i januari 2018 och ska pågå i två år. Snabbförfarandet, som löpande utökas genom två steg (steg 1 och 2), möjliggör lagföring på kort tid – inom två till sex veckor från polisens ingripande – av vanliga mängdbrott och bygger på förändrade arbetsmetoder, tidigare insatser från polis, åklagare och domstol, ökad samverkan i rättskedjan och ett anpassat regelverk på området.

Genom ett utvecklat arbetssätt med fokus på direkta utredningsåtgärder uppnås snabbare brottsutredningar. Den ingripande polispersonalen kommer beträffande de enklare mängdbrotten i högre utsträckning utreda och slutföra utredningen direkt på brottsplatsen eller en kort tid därefter. Genom löpande tillgång till polisiära förundersökningsledare, som får en rådgivande och stödjande roll för den ingripande polispersonalen, kan beslut under förundersökningen fattas omedelbart. På så sätt ökar förutsättningarna att avsluta polisutredningen så snabbt som möjligt. Förutom att en snabbare lagföring kan polisens resurser också sparas och i stället utnyttjas till att utreda mer allvarlig brottslighet. Det förändrade

arbetssättet ökar också polispersonalens möjlighet till feedback och återkoppling i vardagen vilket bl.a. syftar till att öka motivationen med polisarbetet och höja kvalitet av brottsutredningarna.

Snabbare delgivning av stämning, kallelse och andra handlingar ska åstadkommas med ett nytt delgivningssätt, tillgänglighetsdelgivning. Tillgänglighetsdelgivning innebär att den misstänkte redan på brottsplatsen underrättas om när stämning och andra handlingar i målet kommer att finnas tillgängliga för denne att ta del av. Delgivningssättet skapar också möjligheter att redan vid polisingripandet planera och preliminärboka en tidpunkt för huvudförhandling i domstol.

Snabbförfarande i brottmål för vuxna lagöverträdare

Det föreslås att försöksprojektet utvidgas geografiskt i januari 2019 (steg 3). Från att ha varit igång i tre lokalpolisområden omfattas från denna tidpunkt hela norra Stockholm. Förutom domsagorna för Attunda tingsrätt och Solna tingsrätt inkluderas även domsagan för Norrtälje tingsrätt.

Det föreslås också att försöksprojektet för vuxna lagöverträdare efter utgången av 2019 förlängs i ytterligare två år (2020–2021); detta för att möjliggöra en utveckling där en inriktning och eventuellt arbetsmål kan vara att hela eller delar av projektets idéer och metoder ska göras bestående i hela landet.

Ställningstagandet till utformningen av den fortsatta försöksverksamheten föreslås ske i samband med att utvärderingen delredovisas av Brottsförebyggande rådet den 1 april 2019. Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket föreslås dessförinnan få i uppdrag att ta fram en plan för en fortsatt utveckling och eventuell utbredning av försöksprojektet.

Snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare

Lagföringsprocessen för unga innehåller särskilda skyndsamhetskrav och tidsfrister för brottsutredningen och domstolsprövningen. Därutöver präglas processen av särregleringar som ger den unge skydd och en behandling som är anpassad till den unges situation. För att uppnå en snabbare lagföring behöver Polismyndigheten,

Åklagarmyndigheten och socialtjänsten i högre utsträckning än vad som sker i dag samverka i brottsutredningens början och använda sig av vissa metoder som möjliggör en snabb brottsutredning där berörda aktörer deltar från början.

Handläggningstiderna är relativt långa även i enkla ärenden. De frister som gäller för utredning av ungdomsbrottslighet börjar löpa först när den unge delges misstanke om brott. Det är mot denna bakgrund viktigt att utredningsåtgärder som krävs för att kunna delge misstanke, exempelvis förhör med den unge, sker så tidigt som möjligt. Det är också viktigt att socialtjänsten involveras tidigt i processen, bl.a. för att skapa utrymme att snabbt färdigställa ett yttrande om den unges personliga förhållanden vilket är nödvändigt för att den unge ska få rätt påföljd för brottet. Det är också angeläget att socialtjänsten kommer in tidigt efter ett brott för att kunna sätta in skydds- och stödåtgärder för den unge.

Det föreslås att en försöksverksamhet med ett snabbförfarande för unga lagöverträdare införs i syfte att åstadkomma en snabbare lagföring för personer under 18 år. Snabbförfarandet bygger på

- en ökad samverkan mellan polisen och socialtjänsten (socialnämnden) i inledningsskedet av brottsutredningen,
- en metod för polisen att genomföra omedelbara utredningsåtgärder i samband med ett ingripande och under aktiv ledning av en förundersökningsledare, och
- ett tidigt första förhör efter ingripandet.

Snabbförfarandet för unga lagöverträdare bör avgränsas till brottslighet som utreds inom ramen för en polisledd förundersökning och som inletts genom ett ingripande från polisen.

Det första förhöret med den unge bör hållas inom en vecka från brottet. Vid förhöret ska, i den mån det är aktuellt, offentlig försvarare, vårdnadshavare och socialtjänsten närvara. Misstanke om brott ska, om det är möjligt, delges senast vid detta tillfälle. Målet är att den unge ska lagföras inom tio veckor från brottet.

Försöksverksamheten ska genomföras inom ramen för den pågående försöksverksamheten i norra Stockholm och påbörjas i januari 2019 och pågå under två år. En successiv upptrappning geografiskt ska ske i inledningsskedet av försöksverksamheten.

Försöksverksamheten ska genomföras genom att Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten får i uppdrag att träffa samverkansavtal/samverkansöverenskommelser med respektive socialnämnd eller stadsdelsnämnd (socialtjänsten) i respektive kommun eller stadsdel. Försöksverksamheten ska följas och utvärderas av Brottsförebyggande rådet.

Häktning och snabbare lagföring för frihetsberövade vid mindre allvarlig brottslighet

Lagföringstiden för mindre allvarliga och lättutredda brott som olovlig körning, rattfylleri, ringa narkotikabrott och ringa stöld är relativt lång och uppgår i dag normalt till 22–23 veckor från brottet till en dom i tingsrätten.

Det är ur ett samhällsperspektiv angeläget att vidta åtgärder för att förhindra att de mest brottsaktiva personerna frekvent begår nya brott. Samtidigt saknas möjlighet att använda tvångsmedel som exempelvis häktning för de mindre allvarliga brotten, även i de fall då återfall i sådan brottslighet leder till fängelsestraff. En stor andel av de som döms till fängelse för olovlig körning, grovt brott, har tidigare döms till fängelse. En andel om 97 procent har dömts till fängelse fem gånger eller fler de senaste tio åren. Det saknas ofta förutsättningar att med tvång hindra denna grupp av brottsaktiva personer från att begå nya brott.

Det föreslås att en ny häktningsbestämmelse ska införas som möjliggör häktning oavsett brottets straffskala, om det finns risk för att den misstänkte fortsätter sin brottsliga verksamhet och påföljden inte endast kan antas leda till böter. Det innebär att en person som återfaller i mindre allvarlig brottslighet kan häktas i avvaktan på lagföring. Lagföringen kan då ske snabbt, i regel inom några dagar upp till någon vecka från brottet.

Häktningsbestämmelsen träffar främst de som återfaller i olovlig körning, grovt brott. I extrema återfallssituationer förväntas också enstaka fall av ringa stöld, rattfylleri och ringa narkotikabrott kunna leda till häktning.

Det föreslås också ett förstärkt och tydligare skyndsamhetskrav när den misstänkte häktas för mindre allvarlig brottslighet. Förslaget omfattar både de nuvarande bestämmelserna om häktning i 24 kap.

2 § RB och den föreslagna häktningsbestämmelsen. Tiden för åtals väckande ska i dessa fall inte få bestämmas till längre tid än en vecka. När åtal väcks ska huvudförhandling påbörjas snarast och senast inom en vecka, i stället för inom två veckor som generellt gäller för häktade. Bestämmelserna syftar till att undvika att orimligt långa häktningstider uppkommer i enskilda fall och bidrar också till att förkorta lagföringstiden för de aktuella målen.

Förenklade bestämmelser om slutunderrättelse vid enklare förundersökningar

Det föreslås att åtal i vissa fall ska få beslutas utan att den misstänkte och försvararen dessförinnan fått möjlighet att ta del av förundersökningsmaterialet eller fått möjlighet att begära komplettering av förundersökningen (slutunderrättelse). Detta ska vara möjligt i fall där förundersökningen leds av Polismyndigheten och det för brottet inte är föreskrivet strängare straff än fängelse sex månader.

Med den nya bestämmelsen skapas förutsättningar att snabbare kunna avsluta förundersökningen och väcka åtal i de fall förundersökningen är av enklare slag. Vikten av en slutunderrättelse är begränsad när det gäller mindre komplicerade förundersökningar. Det finns också andra konstruktioner, både under förundersökningen och efter att åklagaren har väckt åtal, som i tillräcklig grad tillgodoser den misstänktes behov av insyn och möjlighet att påverka utredningen. Förslaget har därför endast en marginell påverkan på den misstänktes rättssäkerhet. De brott som omfattas av bestämmelsen är bl.a. ringa stöld, olovlig körning, rattfylleri, ringa narkotikabrott och brott mot lagen beträffande knivar och andra farliga föremål.

Det föreslås också att slutunderrättelse ska kunna underlåtas om strängare straff är föreskrivet för brottet än fängelse sex månader om den misstänkte avstått från sin rätt till slutunderrättelse eller har avvikit eller håller sig undan. I övriga fall bör kravet på slutunderrättelse kvarstå.

Vidare föreslås att kravet på delgivning av slutunderrättelse inte ska gälla i de fall där det för brottet är föreskrivet fängelse i upp till tre år. I övriga fall bör kravet på delgivning av underrättelsen kvarstå.

En underrättelse som inte ska delges ska kunna ske elektroniskt om den misstänkte är ansluten till Skatteverkets myndighetsgemensamma infrastruktur för tjänst för säkra elektroniska försändelser från myndigheter till enskilda (tjänsten *Mina meddelanden*). En underrättelse ska också kunna ske på elektronisk väg på annat sätt om den misstänkte tillfrågats om det i förväg.

Reformbehov

Under utredningens gång har ett antal frågor med koppling till uppdraget identifieras där det kan finnas behov av ytterligare reformer. Dessa frågor är av sådan komplexitet eller omfattning att det inte varit möjligt att behandla dem inom ramen för detta uppdrag.

Det finns ett behov av att ta ett större grepp om delgivningsfrågorna inom brottmålsprocessen. Svårigheter att delge misstänkta, tilltalade och andra aktörer utgör fortfarande en resursdrivande och tidsfördröjande faktor i lagföringen. I vissa fall kan en lagföring helt utebli eller i varje fall försenas betydligt på grund av svårigheter med delgivning. Frågor som bör övervägas är bl.a. hur man kan utöka användandet av delgivningssättet tillgänglighetsdelgivning och förenklad delgivning och hur man kan utveckla mer moderna sätt att delge personer, t.ex. på elektronisk väg.

Det nuvarande systemet med strafföreläggande bör ses över i syfte att uppnå ett mer effektivt och ändamålsenligt system. I ett sådant arbete behöver frågor om hur erkända brott ska handläggas i domstol hanteras. Utformningen av det nuvarande påföljdssystemet med dagsböter och penningböter behöver också bli föremål en översyn; detta för att skapa ett rättvisare och mer lätthanterligt system.

Regleringen av straffmätning vid flerfaldig brottslighet påverkar förutsättningar till en snabbare lagföring för brottsaktiva personer.

Polismyndighetens förmåga att utreda brott är av central betydelse för en effektiv och snabb lagföring. Det behövs ett fortsatt reformarbete rörande den rättsliga regleringen av förundersökningen och brottsutredande åtgärder.

Av rättssäkerhetsskäl är det angeläget att en person som misstänks för brott och har rätt till offentlig försvarare snabbt får tillgång till en sådan också under kvällen, nätter och helger. För att mindre allvarlig brottslighet ska kunna utredas snabbt är det särskilt angeläget att frågan om offentlig försvarare inte onödigt försenar brottsutredningen. Mot denna bakgrund bör det övervägas om det går att finna mer effektiva sätt att snabbt tillhandahålla en försvarare och förhindra en fördröjning av brottsutredningen.